

globoko, okoli kokošjega jajca veliko, gladko dolbino, v kateri stakneš po sto in še več jajec, ki jih lahko razmečkaš. Mnogokrat, ko je pa travnik pokošen, prileté vrane na ta pravi roparski brglog in zalego iz njih potrebiyo. Bodite tudi vi, gospodarji, tako previdni in delavni, kakor so vrane, pa jim bodite hvaležni, ker so vam prijatlice kakor je tudi krt vam pravi prijatelj. Pa svét je že tak, da dobroto povračuje z nehvaležnostjo!

Dostavek k spisu: „Nekaj o mogilah.“ *)

V lanskim in letošnjim praznikih po slovenskem Štajarskem potovaje vidil sem v marsikaterih krajih mogile paganskih Slovencev. Večidel so že vse našim starinarjem znane, in tū pa tam prekopane. Zvedil pa sem nedavno, da se nahajajo tudi sred slovenskih gor, blizo pesniške doline. In resnično! kazali so mi kmetje v vasi Branjgovi in v Oseku mesta, na katerih je obilo mogil nasipanih. V Branjgovi sem jih naštel nad dvajset in pet, v Oseku nad petdeset, ki so še dobro ohranjene. Oboje so vredjene v lepe vrste, kakor drevje po sadovnjakih; visoke so menda na seženj, v okrožji merijo vsaka do šest in štirideset stopinj ali korakov. Vidi se toraj, da so posebne velikosti. Oboje stojijo na podolji (Abhang) hriba in kakor drugod, proti zahodu. Nekatere so načete, nekatere do dna prekopane. Povedal mi je kmet, da so jih nekdaž pokojni duhoven Vrbnjak prekopali, in tudi v njih najdene ostanke v gračko Ivanišče poslali. Ker je drevje po njih nasajeno, prekopanje ni lahko delo. Večidel se neki v teh mogilah nahaja v podobi visoke peči nakopičeno kamenje, in pod njim mastna črmljena zemlja (ki je iz pepélja). Da bi se posebni pepelniki, orodje itd. našlo, nisem zvedil. Morebiti ob času eno sam preiščem. — Smeha vredno je, da nekteri trdijo na vrat na nos: to niso mogile, to so nasipi ali šance iz turških bojev, na ktere so tope stavili. Kako bedasto je to, mora vsakega, komur je za pravično ralsodbo mar, prvi pogled na te mogile prepričati. — Omenim le še, da so pod mogilami v Oseku močirnati travniki; ljudstvo pravi, da se je nekdaž tam mesto s cerkvo vred pogreznilo.

V slovenskih Goricah.

J. Gomilšak.

Drobtinica iz slovenske skladnje.

V „Slovenskem Glasniku“ (1862, štey. 2, str. 64 do 67) sem bil napisal nekaj vrstic o pravilnem postavljanju glagola pomožnika in pa osebnih zaimkov, opazivši iz časnikov, da se je nekterim pisavcem jela zastran tega priljubovati čudna neka raba, kateri ne bi jez znal najti pravila, ako ni to-le: „Piši tako kakor se do zdaj ni pisalo in kakor narod ne govori, pa bo dobro.“ Pozneje je tudi gosp. Janežić vzel v svojo slovnico obširnejši nauk o teh, kakor jih imenuje, brez-naglasnicah (Skladnja §. 366, str. 168 in §. 505, str. 260, 261. Izdava predzadnja.)

Vendar ni podoba, da bi to bilo dosti izdalo, ker se ta, kakor se meni vidi, napčna pisava vse bolj in bolj razpasuje zlasti po časnikarskem polji. Čestokrat namreč beremo v časnikih take stavke, na pr.: „Zastran Maribora mi je bilo posebno žal, da prikrit je bil mojem očem.“ — „Da bi mi dano bilo gledati prečudne dela, ki izgotovil jih je tū človeški um.“ — „Živo prepričan, da Kras ostal bi vedno le gol.“ „Veselilo nas je viditi, s koliko pazljivostjo ogledaval je našo drevesnico in celó podal se na gabrovo stran, ktero obsadili smo z borovci, ter kako paz-

ljivo poslušal je naše želje.“ „Imeli smo vés ta dan dobrovoljen praznik, ki popoldne spremenil se je v pravo narodno veselico.“ „Naj omenim, da tudi župan bil je“ itd.

To ne more biti gola naključba, ki bi nemislečim pisavcem bila besede tako razvrstila, marveč ta doslednost, s katero se držé take pisave, nam izpričuje, da se jim zdi nenavadno lepa ali vsaj pravilna, — kar pa jez mislim, da nikakor ni.

V sestavku od kraja omenjenem sem najpred razločil samostalne od odvisnih stavkov ter postavil to pravilo:

1) V vseh poddružnih, pogojnih, odvisnih stavkih, ki jih začenjajo besede: *ako, če, da, dasi, kakor, kedar, kolikor, kateri, odkar, odkodar* itd., in pa v popraševanih stavkih morajo pomožni glagoli (sem, bom) in osebni zaimki stati za veznikom in pred deležnikom (particip.) ali glagolom, na pr.: „Kakoršen je bil. Odkar ga je zagledal. Kolikor se vé. Ako bi znal. Kje si bil?“ ne pa: „Kakor bil je; odkar zagledal ga je; kolikor vé se; ako znal bi; kje bil si?“

2) V samostalnih nepogojnih stavkih pa, ki nimajo pred sabo družih z njimi staknjenih stavkov niti so pretrgani po kakem medstavku, zastran besedosledja ni najti prav gotovega pravila, temveč tū razločuje največ ozir na blagoglasje. Toda poglej v „Glasniku“ tisti sestavek sam, v katerem je tanje ta reč razložena in s primeri podprta, in pa slovnico Janežićevo.

Pravila tū pod 1) povedanega so se večidel držali, če prav pametim, slovenski in drugi jugoslovanski (hrvaški*), srbski, bolgarski) pisatelji od nekdaž in se še držé, drži se ga tudi národni govor od Triglava do morja črnega. Smelo se bo toraj šteti med neprestopne slovniske pravila, katerim se pisavčeva svoboda mora vsikdar umakniti. Pravilnost v pisanji namreč ni mala reč, ker le za pravilno ne pa za kakoršno bodi slovenščino, ktere imamo dan današnji čedalje več, veljá potegovati se; zato bi tudi želel, da se zoper tako in enako kvarjenje slovenske sintakse oglasi kdo izmed slovenskih veljakov in slovečih profesorjev slovenščine, ali pa da bi po „Novicah“ razglasil svoje razloge, kdor drugači misli o tem. Cigale.

Ravnopravnost národna — Avstrii živa potreba.

Da je Avstrija sama po sebi nepremagljiva brez vse unanje podpore, ji je treba le, da so vsi narodi velicega njenega carstva zadovoljni in srečni. Eden najvažnejših pogojev — se vé da ne edini — tej zadovoljnosti in sreči pa je ravnopravnost národna, to je, da vsak narod vživa popolnoma svoje pravice v jeziku in vsem drugem, kar obsega zapopadek narodnosti; nič več, nič manj. Po tem so si vsi narodi bratje med seboj, vsi skupaj pa velika družina enega mogočnega vladarja. Kdor vidi, da se neprenehoma suče kolo svetá, kakor ga v vsem zahteva časa napredek, se pač ne bode s tem motil, da z ravnopravnostjo versko je v Avstrii že vse pri kraji. In vendar je še taci h tako imenovanih „velic h časnikov“ na Dunaji, kateri v svoje programe nikdar ne pozabijo zapisati „*confessionelle Gleichberechtigung*“ — za „národno ravnopravnost“ pa nimajo besede. Kdor je na priliko še le unidan bral program tako imenovane „*neue freie presse*“, vidil je to, pa si tudi lahko mislil, kakošna „*freie*“ mora biti to! Zato pa nasproti človeku dobro dé, ako zapazi, da časnik, kteremu nedavno še narodnost v Avstrii ni celó nič pri srcu bila, zdaj za-njo pleduje, kakor, na

*) V listu 35. str. 284. vrsta 2. in 43. od zgorej namesti „naspeli mogile“ beri „nasipali mogile“, in v listu 36. vrsta 40 od zgorej namesti „kjer je tabor imel“ beri „kjer je tabor imel kralj Atila.“

*) Hrvatski časniki so menda naše pisatelje napotili na to; ondi beremo: „Uslied predloga preuz. bana obnašlo je Nj. velič.“ i. t. d., ali: „Uprava naklade školskih knjig u Beču razprodala je prošle godine“ itd. Vred.

priliko, „Wiener Lloyd“ te dni takole: „V vseh deželah Avstrije lahko popolnoma narodno pravilo (nationalitätsprincip) obvelja brez škode za veljavo državno. Prav Avstrije poklic je, da narodno pravilo tako rekoč v čast spravi in da pokaže, da pravica in svoboda narodna prav lahko obstaja zraven močne države. Saj politika ni filozofska sistema, ki bi se morala v vseh konsekvencijah na las izvršiti. Francozka država je najiskrenejša braniteljica narodnega pravila, pa vendar nikdar nikoli ne misli, da bi Elsass odstopila Nemčiji. Znebimo se tedaj praznega strahu pred narodnim pravilom, in naša politika bo krenila na pot, da prijatelj in neprijatelj bota veselo strmela nad njo.“

Tri dni v Zagrebu.

Spisal Dr. Ž.

Poznaš li, ljubi čitatelj, kraljevi Zagreb? stolno mesto hrvatske zemlje, trojedine kraljevine? Ako ga ne poznaš, svetujem Ti, da se brzo podaš k našim sosednim bratom, posebno sedaj, ko je še izložba onda. Ne bode Ti žal; poplačal Ti bode obilno trud potovanja. Naj Ti povem, kar sem sam izkusil. Al to Ti rečem: urno na noge, kajti prve dni prihodnjega meseca je konec razstavi.

V prijetni rakovski okolici bivajoč sem odrinil po kopnem, kake poltretje ure se peljaje po novi okrajni cesti poleg potoka „Mirna“ na sevniški brod. Prepeljavši se čez mogočno, na obeh obalah z zelenimi gorami zarobljeno Savo, se podam v prijazno Sevnico. Ker vozovlak pridrdra le-sèm še le o peti uri popoldne, sem imel dokaj časa pregledati vse posebnosti prebivališča kakih 3000 marljivih slovenskih ljudi. Koj od broda pelja dobra cesta v trg. Velika ulica njegova je široka; hiše na obeh straneh so čedne, po zadnjem strahovitem požaru vse z opekami krite. V sredi trga, na podnožji grajskega holmca se ponosno v zrak dviguje stolp župne cerkve, ktera je nedavno jako lepo v čistem bizantinskem skladu vsa novo sezidana bila. Navdaja te sveti mir, ko stopivši v Božji hram ne slišiš družega nego odmevajoči jek svojih korakov, in ko zagledaš veliki oltar brez vsega nepotrebnega kinča, Te veličanstvo tega pogleda s sveto grozo prešine. Cerkvena ladja je razdeljena po močnih, široko se razpenjajoči obok podpirajočih stebrih v tri dele in ima samo dva stranska oltarja. Cerkvena okna so z okusnimi steklenimi slikarijami ozaljšane, in jako povzdigujejo cerkveno lepoto. Sploh bi bilo želeti, da bi take okna se napravljale vsem cerkvam, kajti gotovo je, da zelo množijo cerkveni kinč. Orgle so lepe in cerkvi primerne velikosti; neki jako lepo pojó. Klopi so iz trdega lesa prav okusno rezane, in vsaki sedež ima napisano ime svojega lastnika. Na stenah visi okusno naslikani križev pot s slovenskimi napisi. Tik župne cerkve vzdiguje se na strmem holmcu starodavni sevniški grad, nekdanj sezidan od slovenskih žuljev v brambo zoper neštivilne napade krvolokih Turčinov, a sedaj lastnina nekega Nemca in mirnemu poslu poljedelstva in vinoreje posvečen. Tako zginujejo malo po malo domači grajščaki na slovenski zemlji. — Čas hiti in kmali bo hlapec od Zidanega mosta prisopel; tedaj urno na holm. Svetujem Ti, predragi čitatelj, ako v Sevnico prideš in Ti čas dopušča, da se ne vstrašiš strmega griča, ampak se podaš gradú ogledovat. Grajski oskrbnik gosp. S., rojak naš in vrli domorodec, razkazal Ti bode z veseljem znamenitosti starega grada, v katerem ima sedaj okrajna sevniška gosposka svoj sedež. Angležki perivoj (park) obdaja na tri strani grad, in njegove senčnate šetališča so prebivališča slavčkov in mnogo družih milo-žuborečih tic. Razgled, kterege vži-

vaš iz vrtnega paviljona na krasno kranjsko in štajarsko zemljo, je v resnici čaroben in obilo Ti poplača trud potovanja za strmo pot. Pri nogah imaš dereče, v daljavi se zgublajoče sinje valove šumeče Save. Ker si že v gradu, ne zamudi tudi pogledati grajske kleti, visoke in obokane kakor cerkev (v Lutrovih časih so neki imeli protestanti tu svoje zbirališče) in napolnjene z velikanskimi posodami, polnimi žlahne kapljice.

Sedaj pa, ljubi čitatelj, je čas, da se podava na kolodvor, kajti ura je udarila ravnokar pol petih, in ker vlak nikogar ne čaka, treba, da se podviza. Majhni kolodvor je precej dalječ od trga; napise ima nemške in slovenske. Med uradniki hrvatske železnice najdeš pogostoma Slovence; tudi tukaj sem vrlega sina svoje domovine našel. Pa komaj se ž njim enmalo razgovarjam, treba je bilo v voz in hajd z naglostjo sapino proti kraljevemu Zagrebu memo Reichenberga, Vidma (nasproti je Krško mesto poleg Save raztreseno), Brežic (kteri trg se pa ne vidi, ker ga neki grič očem prikriva) in Zaporešič. Od Zidanega mosta do Zagreba je postajna daljava med Brežicami in Zaporešico najdaljša. Konduktêr nam je imena postaj v nemškem in hrvatskem jeziku naznanjal in sploh gladko hrvaščino govoril, kar domoljubnemu srcu dobro dé, pa je vrh tega tudi živa potreba, ktere pa vodniki na železnici od Maribora do Trsta popolnoma prezirajo, ne misleči na to, da se človeku, ki je neznan v istem kraju, pa tudi nemških krajinah imen ne zna, lahko sitna pomota naključí; recimo, da kdo, ki nikdar ni bil v teh krajih, iz okolice celjske potuje v Borovnico, pa konduktêr le kriči „Station Franzdorf“, — kaj hoče revež početi, ako ga vodnik s svojim „Franzdorffom“ ni spravil z voza? Da se tedaj tudi postaje kličejo na slovenski zemlji s svojim pravim domačim imenom, ni tedaj zahtevanje prenapeto národno, marveč je ukaz potrebe. Naj bi sl. vodstvo južne železnice to veliko napako kmali odvrnilo!

Bolj ko se vlak bliža hrvaški meji, temveč zapazi oko Kranjca razloček v obdelovanji polja, kajti ajda redkeja prihaja, koruza pa se mogočno širi. Ko vlak, zapustivši slovensko zemljo po ameriškem železnem mostu nove oblike, čez reko Sotlo drvivši se prestopi na zemljo trojedine kraljevine, je tudi, kakor bi odrezal, obleka seljakov (kmetov) drugačna. Platnene gače, enaka srajca in okrogli klobuk z jako širokimi kraji je cela oprava hrvatskega kmeta, — zelo praktična za težavne poljske dela v tamošnji silni vročini. Noge so ali bose ali pa tiče v mehkih, nobenega vtiska ne prizadevajočih opankah. Tu se tudi že pričenjajo one velike zemljišča bogatih hrvatskih plemenitašev, ktere pri nas niti poznamo niti jih želimo, kajti naša zemlja je premajhna in pregorata, da bi bile take orjaške zemljišča mogoče; tudi v obziru marljivega obdelovanja ne bi želeli tacihi velikih posestev. — Vidil sem prvi-krat, na eni sami njivi nekega hrvatskega velikega posestnika po 12 do 16 plugov mastno zemljo oraje se gibati; pri vsakem plugu sta bila po 2 vola vprežena. V resnici jako zanimiv pogled, posebno nam Sloven-
cem, ki smo vajeni vsak le z enim plugom, k večemu z dvema.

Od postaje Zaporešič proti Zagrebu prihajajo vasi, gradovi in poletne kočje gosteje, — znamenje, da je glavno mesto blizo. In res zapazim kmali v večernem mraku v nebo moleči stolp stolne cerkve sv. Štefana in mnogo hiš zgornjega mesta, lesketajočih se v zadnjih žarkih zahajajočega solnca. Žvižgaje nas hlapec čez malo časa potem pripelje v kolodvor; konduktêr zakriči „Zagreb“ in vozovlak se ustavi tik osobne lope. Ker pa je zagrebški kolodvor dalječ od mesta sezidan, menda zato, ker tukaj dela železnica hud ovinek proti savskemu